

Gatazka amerikanizatuaren oinarriak

Ez zen gerra deklarazio ofizialik izan eta zaila da data zehatza ipintzea, baina duela 50 bat urte, 1964ko uda eta 1965eko negu amaiera bitartean, AEB Vietnamgo Gerran buru-belarri sartu zen. Interbentzio azkarra eta eraginkorra izango zen, munduko moralaren zaindari ahalguztidunek di-da garbituko zuten ipar vietnamdar ahulen mehatxu komunista. Edo hori uste zuten.

| NAGORE IRAZUSTABARRENA |

VIETNAMGO GERRAREN IRUDIA oihaneke lokatzetan borrokan ari diren estatubatuar soldaduen irudia da Mendebaldeko subkontziente kolektiboan. Baina gatazkaren oinarriak AEBek muturra sartu baino lehenago bilatu behar dira. Bigarren Mundu Gerra amaitzean Frantziak agente koloniala berrezarri nahi zuen Indotxinan (Frantziak XVIII. mendearen amaieran inbaditu zuen herrialdea). Baina oposizio gogorra topatu zuen, Ho Chi Minh eta Vo Nguyen buru zituen

Viet Minh mugimendua, nagusiki nazionalistez eta komunistez osatutako Vietnament Independentziaren Aldeko Liga. Indotxinako Gerra 1946an hasi zen eta 1954an amaitu, Genevako Bake Konferentzian. Frantziarren porrotaren eta Suitzako hirian onartutako akordioen ondoren, frantziar Indotxina zatituta geratu zen: Kanbodia eta Laos estatu independenteak izango ziren eta Vietnam bitan banatu zuen 17. paraleloak. Bake akordioaren klausula batek zioen 1958an errefe-

LARRY BURROWS

1965eko martxoaren hasieran 3.500 marine lehorreratu ziren Da Nang-en, bertako hegazkin basea babesteko aginduekin. Hego Vietnamgo emakume gazte talde batek lorezko lepoko eta guzti egin zien ongietorria hondartzan.

Rolling Thunder operazioa edo nagusikeriaren ordaina

Rolling Thunder operazioaren bidez, Lyndon B. Johnson presidenteak hilabete eskasean Ipar Vietnamgo industria eta komunikabideak suntsitu nahi zituen. Baina bonbardaketa sistematikoek irtenbide baino arazo gehiago ekarri zikien estatubatuarrei.

ROLLING THUNDER operazioa AEBek Vietnamgo Errepublikak Demokratikoaren aurka abiatutako bonbardaketa kanpaina izan zen. 1965eko martxoaren 2an hasi ziren AEBetako Bigarren Aire Dibisio-ko hegazkinak bonbak jaurtitzen (aurrerago Zazpigarren Dibisioak emango zien erreleboa) baina operazioa planifikatzen urtebete inguru lehenago hasiak ziren. Horrek esan nahi du aurreko udan Tonkineko gertakariak aitzakia eman baino lehen ere erasotzeko asmo garbia zutela.

Johnson presidentearen asmoa hilabete eskasean Ipar Vietnamgo industria militarra eta komunikazio azpiegiturak suntsitzea zen. Horrela tropen, munitzioaren eta bestelako lehengaien hornikuntza etengo zuten eta Vietcongen osteak mendeen hartzea oso erraza izango zen.

Eraso azkarra eta eraginkorra izan behar zuena hiru urte eta erdiz luzatu zen, 1968ko azaroaren 22a arte. Orotara 860.000 tona bonba jaurti zituzten. Horietatik 128.000 tona jomugara iritsi ziren, baina gaur egun oraindik eztanda egin ez duten milaka eta milaka lehergailu geratzen dira ez bakarrik Vietnamen, baita inguruko herrialdeetan ere. Esaterako, egun Laoseko haurrentzako kanpaina bereziak egiten dituzte bonba horiekin jolasean ibil ez daitezen, urtero ehunka zauritu eragiten baitituzte estatubatuarrek botatako bonbek. Guztira 922 hegazkin galdu ziren, horietatik 818 guduan eroriak. AEBen-

tzat 1.247 milioi dolarreko kostua izan zuen operazioak. Eta ahaleginak emaitza kaxkarrak izan zituen haien zentzuz; AEBek Asia hego-ekialdean hedatuta zeukan aire indarrak aginte egitura nahasia eta zatitua zuen eta, gainera, pilotuen prestakuntza falta nabaria zen. Bestalde, vietnamdarren erresistentzia espero baino eraginkorragoa izan zen. Rolling Thunder operazioak ez zuen vietnamdar industria suntsitzea lortu eta garraio azpiegiturak berehala konpontzen zituzten vietnamdarrek. Gerora egindako kalkuluen arabera, vietnamdar azpiegituren dolar bat suntsitzeko estatubatuarrek 9,6 dolar xahutu behar zituzten.

Baina galera ez zen soilik ekonomikoa izan. Washingtongo politika militarren arduradunek huts egin zuten, baina politika zibilaren arduradunak ere bai. AEBetako hiritarrek inozentzia galtzea ekarri zuen operazioaren porrotak. Ordura arte uste zuten haien interbentzio militarrek moralki beste herrialdeenak baino onargarriagoak ziren helburuak zituztela eta nagusitasun moral hori zalantzan jartzen hasi ziren. Gainera, ehunka pilotu galdu zituzten. Preso hartutakoak telebistaz erakusten zituzten Hanoi Hilton ezagunean giltzapetuta. Beste asko guduan erori eta haien gorpuak ez zituzten inoiz berreskuratu. Bonbardaketek etxeko iritziz publikoa leherrarazi zuten, etsaien gune estrategikoak suntsitu beharrean.

VIETNAM 1965

renduma burutuko zela bi Vietnamak batzeko aukerarekin.

Baina erreferenduma ez zen gauzatu eta vietnamdarrek ez zuten bat egin. Iparraldean Vietnamgo Errepublik Demokratikoa eratu zen eta hegoaldekoen aurkako erresistentzia Vietnamgo Nazio Askapenerako Frontean gorpuztuz joan zen; mugimendua Vietcong izenez da ezagunagoa. Hegoaldean Ngo Dinh Diem-ek estatu kolpea jo zuen 1955eko apirilaren 15an, eta diktadura ezarri zuen. Diemen erregimenaren gehiegikeriak nabarmenak izan arren, AEBen babesa zuen; finean, CIAren laguntzaz lortu zuen boterea diktadoreak.

Ekintza armatuak 1955ean bertan hasi ziren, baina Vietcongen gerrilla gerra antolatua eta, beraz, Vietnamgo Gerra edo Indotxinako II. Gerra 1959an abiatu zen. Militar estatubatuarren arteko lehen bi bajak ere urte bereko uztailan gertatu ziren.

Aitzakiaren zain

1960an, John F. Kennedyren gobernu berriak Truman eta Eisenhowerren nazioarteko politika antikomunistei jarraipena eman zien funtsean. Baina 1961ean Kennedyk krisi hirukoitzari egin behar izan zion aurre: Bahía de Cochinosen (Kuba) inbasioaren porrota; sobietarrek Berlingo harresia jasotzea; eta Laosko gobernu ofizialaren eta Pathet Lao mugimendu komunistaren arteko negoziazioak. AEBren irudia ahultzen ari zen SESBen aurrean. Hala, maiatzaren 11n Vietnamerako Programa Presidentziala onartu zuten, Hego Vietnam defendatzeko konpromisoa berretsiz. Adierazpenaren sarrerako hitzak dira hauek: “Estatu Batuen helburua komunistek Hego Vietnam mendean har dezaten saihestea da; herrialde horretan gizarte bideragarria eta gero eta demokratikoagoa sortzea”. Baina planteamendu teoriko horren gainetik, Kennedyren beraren hitzek utzi zituzten agerian AEBen benetako asmoak: “Orain arazo bat daukagu gure boterea nazioartean sinesgarri egiteko eta Vietnamek horretarako toki egokia dirudi”.

1964ko udan Kennedy hila zegoen eta Lyndon B. Johnsonek ordezkatu zuen Etxe Zurian. Hego vietnamdarrek herrialdearen %60 mendean zuten, apurka aurrera egiten ari ziren eta ez zirudien joera aldatuko zenik. AEBetako 60.000 militar zeuden orduan Vietnamen, baina guztiak aholkulari gisa; horregatik 1960ko hamarkadaren lehen erdiari “aholkularien aldia” ere esaten zaio. Abuztuaren 2an, Tonkin golkoan, ipar vietnamdarrek USS Maddox destruktorea eraso zuten, biharamunean USS Turner Joy destruktorea, eta abuztuaren 4an berriro eraso jo omen zuten, horren frogarik ez dagoen arren. Eraso guztiak egiazkoak izan ala ez, AEBetako presidenteari kon-

DAVE ANDERSON

USS Maddox ontzia Pearl Harbor-en, 1961ean (731 zbkia. duena). Hiru urte geroago ipar vietnamdarrek Tonkin golkoan hondoratu zuten eta AEBek gertakaria esku-hartzea legitimatzeko aitzakiatzat erabili zuten.

YTOCHI OKAMOTO

Lyndon B. Johnson (1908-1973) AEBetako presidentea Vietnamen, soldaduei ohore-dominak banatzen. Johnson izan zen interbentzioaren bultzatzaile nagusia.

ASSOCIATED PRESS

Malgutasuna, dispersioa, ezustekoa, pazientzia eta haien arteko batasuna izan ziren ipar vietnamdarren arma nagusiak, AEBetako indarrei aurre egiteko.

Historia ez dute beti irabazleek idazten (edo filmatzen)

HISTORIA IRABAZLEEK IDAZTEN DUTE, galtzaileak estatubatuarrek direnean ezik. AEBen interbentzioak porrot egin zuen, baina Vietnamgo gerraren amerikar nazioak arrakasta izan zuen, gatazkaren pertzepzioari dagokionean behintzat. Galdu arren, estatubatuarrek jaso eta zabaldu dute Vietnamgo Gerraren berri. Historia haiek idatzi dute eta, bereziki, haiek filmatu dute.

“Egunen batean hurrei eskolan ia dena filmen bidez irakatsiko diete. Ez dute historia libururik gehiago irakurri behar” bota zuen David W. Griffith (1875-1948) zinemagileak 1915ean. Ezin esan oro har iragarpenarekin bete-betean asmatu zuenik, baina Vietnamgo Gerrari dagokionean ez zebilen oso oker. Eskolako testuliburuetan ezer gutxi irakurri dugu gatazka horri buruz, baina hainbeste film egin dira, Vietnamgo Gerra zinemaren genero bereizi bihurtu dela ia.

The Deer Hunter (Michael Cimino, 1978), *Apocalypse Now* (Francis Ford Coppola, 1979), *Full Metal Jacket* (Stanley Kubrick, 1987), *Good Morning Vietnam* (Barry Levinson, 1987), *Platoon* (Oliver Stone, 1986), *Born On The Fourth of July* (Oliver Stone, 1989) edo *Casualties of War* (Brian de Palma, 1989) dira Vietnamgo Gerrak

zineman emandako emaitzarik bikainenetako batzuk. *The Green Berets* (John Wayne, 1968), *Rambo: First Blood* (Ted Kotcheff, 1982) eta beste batzuek propaganda antikomunista handia eta interes historiko txikia dute. Gerraren kaosa eta desmitifikatzea zorrotz eta kritiko jorratzen dute lan batzuek, sotiltasun gutxiko patriotismoa saltzen dute beste batzuek, eta badira gerra akzio bizirako aitzakia huts gisa erabiltzen duten filmak ere. Baina guztiek estatubatuarrek dituzte protagonista, guztiak daude haien ikuspuntutik eginak.

1991n Bao Ninh soldadu ipar vietnamdar ohiak *Thân phận của tình yêu* eleberria argitaratu zuen, gerran bizitakoak bilduz. 1994an ingelesezko itzulpena argitaratu zen (*The Sorrow Of War*), 1997an frantsesezkoa (*Le chagrin de la guerre*) eta 2007an gaztelaniazkoa (*El dolor de la guerra*). Horrenbestez, ipar vietnamdarren ikuspegia ezagutzeko eskura daukagun aukera bakarretakoa da. Ez da kontakizun objektiboa eta ez die erantzunik gabeko galdera guztiak erantzuten. Nobela bat da, azken finean, autobiografikoa izan arren. Baina ez du garaileen bandoa edertzen; alderdikierarik gabe jasotzen ditu ipar vietnamdarren akatsak eta indarkeriak ere. Eta Vietnamgo Gerraren bertsio amerikanizatu zertxobait zabaltzeko aukera ematen du.

gresua biltzeko legitimazioa eman zioten. Abuztuaren 6an Tonkin Golkoko Erabakia hartu zuen AEBetako kongresuak. Horren bidez aholkulari militarrek euren baseetatik kanpo operazioak burutzeko baimena zuten eta, gainera, tropa kopurua handitzeko trabarik ez zegoen.

Hala, 1965eko martxoaren hasieran, batetik, Rolling Thunder bonbardaketa kanpaina abian jarri zen eta, bestetik, Da Nang-eko hegazkin basean 3.500 marine lehorreratu ziren (urte amaieran 100.000tik gora izango ziren). Ofizialki AEB ez zen beste herrialde baten kontra gerran hasi Nazioarteko Zuzenbidearen ikus-

pegitik; ez zen deklaraziorik izan eta Hego Vietnam ez zuten inbaditu (haien onespenerkin sartu baitziren).

AEBen helburu politikoa Ipar Vietnam isolatzea eta Vietcong solaskide gisa baztertzea zen. Horretarako More Flags propaganda kanpaina jarri zuen abian, etxeko nahiz kanpoko iritzi publikoa bere aldera lerratu nahian. Estatubatuarrek, beren nagusitasuna sinetsita, ez zuten negoziatorik nahi; gerra komeni zitzairen. Helburu militarra Hanoi gerra irabaztea ezinezkoa zitzaiola sinestaraztea zen eta horregatik jarri zuten abian RollinThunder operazioa. Alderdien arteko indar desoreka

Txuleta

Bartolo
taberna - jatetxea

Euskal sukaldaritzan eta pintxotan
aukera zabala

Fermín Calbetón, 38
Donostia - San Sebastián

© 943 420 279
www.casabartoloetxea.com

LIFE

Soldadu estatubatuarra 1968ko maiatzean, A Shau bailaran. Ordurako gerrak aspaldi bukatua egon behar zuen estatubatuarren aurreikuspenen arabera. Baina 1968 inflexio urtea izan zen gatazkan. AEBetako osteak guduak eta moralala galtzen hasi ziren.

teorikoa lagun, estatubatuarren egoera berehala kontrolpean izango zutela aurreikusi zuten. Hilabeteren buruan lortu nahi zuten, 10 urtetan lortuko ez zutena.

Americanization

AEBek gatazka zibil horretan egin zuten interbentzioari *Americanization* ere esaten zaio, estatubatuarrek kontinente osoa beraiena ez dela ahazteko duten joera lagun. Vietnamdarrek beraiek “gerra amerikarra” ere esango zioten gatazkari. Baina horrek ez du esan nahi “amerikarrek” gerra nahi zuten bidetik eraman zutenik. Gerora, Nixonen agintaldian, gatazkaren “vietnamizazioa” martxan jarri zuten, baina horretan ere porrot egingo zuten.

Ipar vietnamdarrek etxean jokatzeko zuten. Haiek ere gehiegikeriak egin zituzten, jakina, baina landa eremuko biztanleen babesari eusten asmatu zuten. AEBek aireko erasoetan zubi bat edo errepide bat suntsitzen bazuten, berehala gizon-emakume andana lanean hasten zen kalteak konpondu eta bideak zabaltzeko. Hiriguneetan estolderia baliatzen zuten hegazkinen erasoetatik babesteko, eta landan eraiki zuten tunel sareak, bonbardaketek babesteaz gain, arerioaren aurrean desgertzeko aukera ematen zien. Malgutasuna, dispertsioa, ezustekoa eta pazientzia ziren haien arma nagusiak. Eta batasuna. Guztiek bizi baldintza berberak partekatzen zituzten, ofizialak soldadu soilen zulo berberetan bizi ziren. Eta horri esker denak borroka berberaren parte sentitzen ziren. Duong Thi Xuan Quy emakumezko soldaduak zera idatzi zuen bere egunerokoan: “Basoan bakarrik nengibila, nire ahuldadeaz jabetu nintzen. Dena oso lasai zegoen, ez nuen inor ez aurrean ez

atzean, bakar-bakarrik nengoen bidean. Baina seguru sentitzen nintzen banekielako kamaradak gertu nituela, denak elkarrekin frontera gindoazela”.

Estatubatuarrek, kanpoan jokatzeko gain, ez zuten esperientziarik. Paul Hardcastleren 19 abestiak ederki jaso zuenez, gatazkan aritu ziren estatubatuarren batez besteko adina 19 urtekoa zen. Eta goitik zetozen aginduak ere ez ziren lagungarri; Gerra Hotzean sobietarren aurka garatutako estrategiek ez zuten balio Vietnamgo oihanean. “Lehen gerra zen zu haien kontra. Orain eseri eta zain geratzen zara, haiek noiz eztanda egingo edo zuk noiz eztanda egingo” esan zuen Indar Bereziatiko kide batek. Gutxi batzuk 1965ean bertan hasi ziren Washingtonen errekrutatze sistema bidegabe eta klasista salatzen. Gerra luzatu ahala, arrakala hura zabaltzen joan zen eta AEBetako Gobernuak etxe barruko fronteaz ere kezkatzen hasi zen. Bitartean, frontera bidalitako soldadu kopuruak etengabe hazten ari zen. 1965eko azaroaren 27an Pentagonoak adierazi zuen soldadu kopurua 120.000tik 400.000ra handitu behar zuela, gerra irabazi nahi bazuten.

Egia da 1965eko ia gudu guztiak AEBek irabazi zituztela. Baina gudu haiek estatubatuarrek nahi baino kalte gutxiago eragin zieten etsaiei eta nahi baino etekin gutxiago atera zuten. Teorian gerra labur eta erraza izango zena, luzatzen, mantsotzen eta gogortzen joan zen. Hego vietnamdarrek eta estatubatuarrek aurrera egiten jarraitu zuten, gero eta nekezago, 1968an inflexio puntua iritsi zen arte. Eta handik aurrerakoak dozenaka filmetan azaldu dizkigute. ■

